

Швець Н.В.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

**УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ТА ЕТНОСПЕЦИФІЧНІСТЬ
ВТОРИННИХ НОМІНАЦІЙ ІХТІОНІМА
HERRING / HARENG / ОСЕЛЕДЕЦЬ**

Сучасний етап розвитку ономаціології відзначається підвищеною увагою до номінативної системи мови загалом [1; 7] та явища вторинної номінації зокрема [2; 3].

Наше дослідження присвячене виявленню універсальності та специфічності вторинних номінацій іхтіоніма *herring / hareng / оселедець* в англійській, французькій та українській мовах.

Вивчення внутрішніх мотиваційних моделей іхтіонімів досить поширене у сучасному мовознавстві [4; 5; 9; 11], проте проблема перенесення назв риб на предмети інших лексичних сфер залишається поза увагою науковців, що і зумовлює її актуальність.

За словами В. Телії, суть вторинної номінації полягає у використанні вже існуючих у мові номінативних засобів у новій для них функції найменування [10, с. 129]. Іхтіоніми як вихідна модель номінації утворюють нові значення шляхом метафоризації та фразеологізації.

Універсальними для усіх названих мов є фразеологічні одиниці з компонентом *herring / hareng / оселедець*, що позначають тісноту, наповненість, велику кількість одиниць на невеликому просторі (англ. *packed like herrings* [13], *packed like herrings in a barrel* [13]; франц. *serrés comme des harengs* [13]; укр. як (мов і т. ін.) *оселедців (у бочці)* [8, с. 758]).

Лексема *herring / hareng* в англійській та французькій мовних спільнотах використовується для позначення Атлантичного Океану у складі жартівливих фразеологічних зворотів: англ. *herring pond* [13] (дослівно – “оселедцевий ставок”); франц. *la mare aux harengs* [13] (буквально – “калюжа з оселедцями”).

Як в англійській, так і у французькій мові виявлено фразеологічні одиниці, в яких фігурує запах оселедця, проте інтерпретується він по-різному. Англійські фразеологізми *drag a red herring across the path* [13] та *draw a red herring across the track (trail)* [13], що мають значення “навмисно вводити в оману; відволікати

увагу від обговорюваного питання; збивати з пантелику” [13], походять від звички волочити по землі мішок з копченими оселедцями, щоб створити штучний слід при тренуванні мисливських собак. У французьких фразеологізмах з компонентом *hareng* запах оселедця, що є досить стійким, порівнюється з родинними зв’язками та звичками: зворот *la caque (la cale) sent toujours le hareng* [13] (дослівно – “бочка завжди пахне оселедцями”) має такі українські аналоги – горбатого могила виправить, яблуко від яблуні недалеко падає; вираз *la poche sent toujours le hareng* [14, р. 103] (буквально – “кишеня завжди пахне оселедцями”) означає, що людина завжди має (зберігає) щось від того середовища, в якому виросла.

Лише для англійської лінгвокультури характерне використання асоціацій зі скелетом оселедця для створення різноманітних виразів з компонентом *herring*, що застосовуються у будівництві (*herringbone bridging* – система перехресних зв’язків [13], *herringbone parquet pattern* – укладання паркету візерунком “ялинка” [13], *herringbone bond* – декоративна перев’язка “ялинкою” [13], *herringbone brickwork* – кладка цегли “ялинкою” [13], *herringbone drainage* – дренажні труби, покладені “ялинкою” [13], *herringbone strutting* – діагональні зв’язки між балками [13]), рукоділлі (*herringbone* – тканина з візерунком “ялинкою” [13], вишивання “ялинкою” [13]), спорті (*herringbone ascent* – підйом “ялинкою” [13]), електроніці (*herringbone winding* – обмотка типу “ялинка” [13]).

У французькій лінгвокультурі номінативна одиниця *hareng* має вторинні значення “поліцейський”, “жандарм”, “шкапа”, “сутенер” [6]. А фразеологічні одиниці з компонентом *hareng* використовуються для вказівки на бідність (*vivre d'un hareng* – сидіти на хлібі та воді [13] (буквально – жити на самих оселедцях), дшевізну (*on vend au marché plus de harengs que de soles* – дешеві товари швидше розкуповують [13] (дослівно – на ринку продають більше оселедців, ніж морських язиків), худорбу (*hareng saur* – худючий [13]; *sec comme un hareng saur* – худий, як скелет [13]), негативні риси людського характеру (*bête comme un hareng saur* – дурний, як корок [12, с. 121]; *à la graisse de hareng saur* – брехливий [13] (буквально – той, що тримається на жирі від копченого оселедця).

Українська лексема *оселедець* має вторинне значення “старовинна чоловіча зачіска у вигляді довгого пасма волосся на голеній голові (переважно у козаків); чуприна” [8, с. 758]. Фразеологічна одиниця як *кіт з оселедцем панькатися* вживається у двох значеннях: а) занадто довго займатися чим-небудь; б) занадто багато приділяти уваги кому-, чому-небудь [8, с. 758].

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що іхтіонім *herring / hareng / оселедець* в англійській, французькій та українській мовах має як спільні, так і відмінні вторинні номінації. Вторинні лексичні значення притаманні французькій та українській мовам. У всіх досліджених мовах іхтіоніми є компонентами фразеологічних номінацій. Фразеологізми з компонентом *herring / hareng / оселедець* є джерелом номінації об’єктів інших лексичних сфер: людини (її зовнішніх характеристик, рис характеру, поведінки, родинних зв’язків та матеріального становища), артефактів і натурфактів.

Список використаних джерел:

1. Блинова О. И. Мотивология и её аспекты / О. И. Блинова. – М. : КРАСАНД, 2010. – 304 с.
2. Булик-Верхола С. Вторинна номінація як спосіб творення музичних термінів в українській мові / С. Булик-Верхола // Проблеми Української термінології. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту “Львівська Політехніка”, 2008. – № 620. – С. 62-65.
3. Ковбасюк Л. А. Семантичний та функціональний аспекти одиниць вторинної номінації з компонентом “кольороназва” в сучасній німецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Л. А. Ковбасюк. – Херсон, 2004. – 22 с.
4. Коломиец В. Т. Происхождение общеславянских названий рыб (К IX Международному съезду славистов) / Вера Титовна Коломиец. – К. : Наукова думка, 1983. – 159 с.
5. Ліпкевич І. Г. Рибальська лексика в українських говірках Нижньої Наддніпряни : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 “Українська мова” / І. Г. Ліпкевич. – Запоріжжя, 1993. – 20 с.
6. Мультитран [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.multitran.ru/>
7. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология [монографія] / Елена Александровна Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
8. Словник української мови : в 11-ти т. / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Вид-во “Наукова думка”, 1974. – Т. 5 : Н – О. – 840 с.
9. Стройкова С. А. Номенклатура іхтіофауни в сучасній німецькій мові : когнітивно-ономазіологічний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / С. А. Стройкова. – Одеса, 2012. – 19 с.

10. Телия В. Н. Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке / Вероника Николаевна Телия. – М. : Наука, 1981. – 269 с.
11. Усачева В. В. Славянская ихтиологическая терминология : принципы и способы номинации : обратный словарь / Валерия Васильевна Усачева. – М. : Индрик, 2003. – 352 с.
12. Французско-русский фразеологический словарь / [под ред. Я. И. Рецкера]. – М. : Госуд. изд-во иностр. и нац. словарей, 1963. – 1111 с.
13. АБВУ Lingvo x6 [Электронный ресурс] : электронный словарь. – 4,7 Gb. – АБВУ Software, 2014. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги : Pentium ; 512 Mb Ram ; Windows 8/8.1, 7, Vista, XP (SP2, 3). – Назва з контейнера.
14. DesRuisseaux P. Le dictionnaire des proverbes, dictons et des adages québécois avec les équivalents français et anglais / Pierre DesRuisseaux. – Québec : Bibliothèque Québécoise, 2009. – 324 p.

Швец О.В.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Актуальність дослідження зумовлена посиленням інтересу науковців до синтаксичної структури номінативного речення та її інтерпретації на рівні сучасного розвитку лінгвістичної науки, у зв'язку з тим, що номінативні речення становлять активну й дедалі більш уживану синтаксичну конструкцію. Форма ядерного конституента номінативних речень втілює у собі функцію номінації (називання), реалізується у відповідній номінативній, номінативно-вказівній, номінативно-оцінній чи номінативно-окличній інтонації.

Мета цієї розвідки – виявити особливості основних структурних моделей номінативних речень сучасної французької мови.

Матеріалом дослідження стали номінативні речення, дібрані шляхом суцільної вибірки із творів французьких письменників ХХ століття Е. Тріоле, Ж. Бернаноса, Ф. Моріака.

Кожне речення, у тому числі і номінативне, є певного роду синтаксичною конструкцією, що використовується в актах мовленнєвої комунікації і реалізує визначену структурну схему. Як і будь-яку іншу лінгвістичну модель, структурну схему простого